

MTA BTK Filozófiai Intézet
1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.
Tel: +36 1 224-6778; Fax: +36 1 224-6784.
E-mail: fi.titkarsag@btk.mta.hu; honlap: www.fi.btk.mta.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2018-ban

Az intézet a tárgyévben közszolgálati alapfeladatának megfelelően kutatásokat végzett a filozófia történeti korszakaiban és diszciplináris területein. A filozófia diszciplináris területein a természettudományok filozófiáján belül a kutatási érdeklődés homlokterében a lokális kauzalitás, a kontextualitás, a perzisztencia, a fizikai lehetőség fogalma; valamint a valószínűség egy új interpretációja, a közös ok elv és statisztikus fizikai használata állt. Az ismeretelmélet és az analitikus filozófia terén az intézet folytatta a tág értelemben vett ismeretelméleti problémák újragondolását, eredményeinek a hazai és nemzetközi fórumokon való publikálását, rendezvények szervezését. A magyar filozófiatörténeti kutatási tevékenységet a futó OTKA/NKFIH és MTA bilaterális projektek záró rendezvényeinek megszervezése és az ahhoz kapcsolódó publikációk közlése, a tudományfilozófia és tudománytörténet terén pedig a „Morál és tudomány” Lendület-pályázat vállalásaiból fakadó feladatok határozták meg. Az egyetemes filozófiatörténeti kutatások arculatát is összefoglaló jellegű publikációk megjelenése jellemezte a fenomenológiatörténet területén. Az intézetben zajló esztétörténeti kutatások legfontosabb célja a nemzetközi kutatási együttműködések további elmélyítése volt (pl. közös kötet megjelentetése a Londoni Egyetemmel a történeti alkotmányról, két városkonferencia anyagának megjelentetése, valamint további konferenciák szervezése). A tárgyévben megkezdődött az intézet 2015-ben kezdeményezett Magyar Filozófiai Archívumának konszolidálása, melynek célja az archívumprojekt pilot fázisban felhalmozott eredményeinek egységes rendszerben történő elérhetővé tétele. Az intézet munkájának feltételeit a tárgyévben nagyban meghatározta az MTA kutatóintézet-hálózatának az év közepén bejelentett reformja. Az intézet igazgatója az év végével lemondott mandátumáról.

II. A 2018-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási eredmények

Az intézet fent jelzett kutatási eredményei az előző évben tovább konszolidált kutatócsoport-struktúrában belül a következőképpen valósultak meg:

A *Fizika Filozófiája Kutatócsoport* kutatói megvizsgálták a kvantumelméleti lokális kauzalitás fogalmát és összevetették a Bayes-hálók elméletének kauzalitásfogalmával. Tisztázták a kvantumkontextualitás és a Kochen-Specker-tételek viszonyát. Kidolgozták a fizikai lehetőség egy új fogalmát. Megvizsgálták a perzisztencia fogalmát az elektrodinamikában. Kidolgozták a valószínűség fogalmának egy új, a kauzalitásra épülő értelmezését. Kísérletet tettek egy új, szigorúan operacionalista ismeretelmélet felépítésére. A tárgyév folyamán a csoport folytatta a fizikusok és filozófusok közös workshop-sorozatát, a *Physics meets Philosophy* sorozatot, a *The Unreasonable Effectiveness of Mathematics in Natural Sciences* című rendezvénnyel (szeptember 25.). A Springer kiadónál a csoport egyik tagjának egy társszerzővel írt monográfiája jelent meg *Quantum Theory and Local Causality* címmel. A csoport kutatói folytatták az NKFIH által támogatott *A fizika metafizikai alapjai formális megközelítésben* elnevezésű kutatási projektet. *Science Studies 2* címmel workshopot

szerveztek az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontjában (június 5); *Modality in Physics* címmel a krakkói Jagelló Egyetemen (június 11-13.); valamint *Reduction and Physicalism, a Jerusalem–Budapest twin workshop* címmel a jeruzsálemi Héber Egyetemen (november 5-6.).

A *Hermeneutika és Vallásfilozófiai Kutatócsoport* tárgyévi programjai közül kiemelkedő helyet foglal el az immár hagyományossá vált közös szervezésű debreceni konferenciasorozat, amely október 4–5-én került megrendezésre. A budapesti, szegedi, egri és debreceni kutatók részvételével zajló disputa a *Közelítések az igazsághoz* címet viselte. A konferencia írásos anyaga előreláthatólag a 2019-es esztendőben jelenik meg. Idén is folytatódtak a kutatócsoport égisze alatt zajló, megújult tematikájú Paideia-előadások, melynek keretében öt előadás hangzott el.

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* a tárgyévben folytatta kutatásait a filozófiai megismerés természetéről, a tudományos megismerés sajátosságairól, a heurisztika kortárs megközelítésekhez való viszonyáról, a kogníció és tudat filozófiai kérdéseiről, valamint a szabad akarat megalapozhatóságáról. A csoport kutatói közelebbről vizsgálták az episztemológiai elkötelezettségek szerepét a digitális bölcsészetben, a matematika tanítás ismeretelméleti kérdéseit, kollektív vélekedések kialakulásának mechanizmusát tudós és nem-tudós közösségekben, naturalizmus és fenomenológia kapcsolatát, továbbá a szubsztancia-dualizmus és szabad akarat relációját. Kutatásokat folytattak a magyar tudományfilozófia 20. századi történetében, vizsgálták a reprezentáció fogalmának és tudományban betöltött szerepének sajátosságait, a teizmus és ateizmus problémáját értelmezték a kozmológiai érvek tükrében, vizsgálták mit implikál az elme fizikalista felfogása. Kutatták a manapság egyre inkább fókuszba kerülő társas elme/társas agy problémáját az elmefilozófia területén és folytatták a tudomány társadalom-episztemológiai keretének kidolgozását. Elkezdtek kutatni a humán és gépi heurisztika ismeretelméleti kérdéseit, illetve általában a mesterséges intelligencia által felvetett filozófiai problémákat.

A kutatócsoport két nemzetközi konferenciát (*Dualism in the Twenty-First Century*, Budapest, CEU; 2018. december 6–8.; *Free Will and Epistemology*; Budapest, MTA BTK; 2018. október 26.) és három hazai rendezvényt szervezett (*Nyelven innen, nyelven túl* Budapest, MTA BTK, 2018. február 22.; *A végtelen fogalmi*, Budapest, MTA KIK, 2018. november 16.; *A fenomenológiai tényektől a filozófiai elméletekig*, Budapest, MTA BTK, Trapéz terem, 2018. március 1–2.). Két szerkesztett kötet (*Az érzelmek jelentése – a jelentés tapasztalata*, L’Harmattan Kiadó, Budapest, 2018., 239 old.; *Tudomány vagy tapasztalat? A fenomenológia és a naturalizmus szerepe a filozófiai elméletalkotásban*, Budapest, Fakultás Könyvkiadó, 2018., 241 old.) és két monográfia (*Az igazság pillanatai. Esszé a filozófiai megismerés sikertelenségéről*, Budapest, Kalligram Kiadó, 2018., 376 old.; *Morális felelősség, érdem és kontroll – A morális felelősség metafizikája*, Budapest, L’Harmattan Kiadó, 2018.) jelent meg a kutatócsoport tagjainak munkájaként, valamint több tanulmány lett rangos folyóirathoz benyújtva (pl. *Analysis*, *AVANT: The Journal of the Philosophical-Interdisciplinary Vanguard*, *Dialectica*, *Thought*, *Magyar Filozófiai Szemle*). A kutatócsoport tagjai által korábban benyújtott tanulmányok közül hármat fogadtak el közlésre: egyiket a *Science and Technology Studies*-ban; a másikat a *Magyar Filozófiai Szemlében*, a harmadikat pedig a Brillnél megjelenő Feltz–Missal–Sims (eds.), *Free Will, Causality, and Neuroscience* c. kötetben. A csoport tagjainak munkáját továbbra is a műhely-szemináriumokon folytatott diskussziók segítették, valamint sikerült növelni a csoport integritását és erősíteni szakmai beágyazottságát konferenciák szervezésével, közös publikációkkal, valamint konferenciákon való aktív részvétellel.

A *Magyar Filozófiatörténet Kutatócsoport* a tárgyévben az előző év végére kialakult létszámmal működött. A korábban határozott idejű szerződéssel dolgozó munkatársak munkaviszonya megszűnt, egy kutató külföldi kutatói ösztöndíjjal volt tartósan távol, ám ezalatt is vezette korábban elkezdett intézeti projektjét. Összlétszám: egy tudományos tanácsadó (tartósan külföldi kutatói ösztöndíjjal távol), két tudományos főmunkatárs. A csoport tagjai által vezetett projektekben a csoporttagokon kívül az intézet munkatársai közül még három kutató és egy tudományos szolgáltató vett részt rendszeresen, ezen kívül még hét külsős kutató dolgozott a projektjeikben, közülük egy a BTK más intézetéből. A *magyar filozófiatörténet narratívái (1792–1947)* című OTKA/NKFIH-projekt (K 104643, futamidő: 2012–2017) zárójelentésének értékelését 2018. június 6-án kapták meg *kiváló* minősítéssel, a projekt hivatalosan *lezárt* június 13-án lett, a 2018. július 4-ére dátumozott *projektzáró levelet* 2018. december 6-án kapták meg, így a sikeres projektre referenciaként csak a következő évben kiírt pályázatokban tudnak majd hivatkozni. Már a projekt lezárása után jelent meg egy ide kapcsolódó angol nyelvű tanulmány, ilyen áthúzódó eredményekre a későbbiekben is számítani lehet. Az *Eötvös József levelezésének kiadása* című OTKA/NKFIH-projekt (K 112137) egy év hosszabbítást kért és kapott, amit jelentős mennyiségű újabb levéltári forrás felbukkanása indokolt. Több szerződéses munkatárs feladata végeztével távozott a projektből, és újak alkalmazására került sor más feladattal. A tárgyévben újabb jelentős levéltári alap kutatásokra került sor magyarországi és külföldi levéltárakban. A több mint ezer új tétel táblázatba vétele és kartotékolása megtörtént, átírásuk folyamatban van. A német nyelvű levelek átírásának ellenőrzése után megkezdődött a fordításuk is. A *kreatív város eszméje Közép-Európában: eszmetörténeti víziók és empirikus mutatók* című 2016-ban indult kétoldalú nemzetközi egyezményen alapuló litván–magyar közös kutatási projekt utolsó évében két vilniusi műhelykonferenciára került sor, melyek közül a második a projekt tapasztalatainak megbeszélését is szolgálta. Projekteseményeken a magyar résztvevők hat idegen nyelvű előadást tartottak, ezen kívül hét magyar nyelvű előadásban ismertették a projektben végzett kutatásaik eredményét. A projekt záróévében jelent meg a fő kutatási eredményeket ismertető publikációk zöme, öt idegen nyelvű tanulmány a négy résztvevőtől, de várhatóak még a következő évre áthúzódó megjelenésű publikációk. Az *értelmiség szerepe a kollektív identitások megteremtésében Lengyelországban és Magyarországon a 19. és 20. században* című kétoldalú nemzetközi egyezményen alapuló lengyel–magyar közös kutatási projekten belül sor került a magyar kutatócsoport kibővítésére egy intézeti fiatal kutatóval. Magyar részről egy budapesti műhelykonferencia és egy kutatói szeminárium megszervezésére került sor, valamint a magyar kutatócsoport minden tagja részt vett a projektév varsói záró rendezvényén, egy széles merítésű nemzetközi konferencián. (Feladatul tűzték ki az előző év budapesti túlsúlya után a varsói jelenlét erősítését.) Projektrendezvényeken a tagok összesen öt idegen nyelvű konferencia-előadást tartottak, valamint egy idegen nyelvű és három magyar konferencia-előadásban ismertették a projektben végzett kutatásaik eredményét, az intézet más munkatársai projektrendezvényen további két idegen nyelvű konferencia-előadással vettek részt. A kutatás részeredményeit három idegen nyelvű és két magyar publikációban tárták a szakmai nyilvánosság elé. A *Művészetek és tudomány a nemzetépítés szolgálatában a 19. századi Magyarországon* című, nagy összegű interdiszciplináris NKFIH-projektben részt vevő három csoporttag hozzájárult a projekt zárójelentésének összeállításához a kutatásaikra vonatkozó résszel, valamint megjelent egy idegen nyelvű összegző tanulmány. A csoport egy tagja vett részt az intézetnek a digitális *Magyar Filozófiai Archivum* létrehozására irányuló projektjében, a kutatócsoport pedig azzal járult hozzá a projekthez, hogy folyamatos filozófiatörténeti szakértői tevékenység mellett egy idegen nyelvű elméleti tanulmányt is készített a digitális archívumok szerepéről és lehetőségeiről a magyar filozófiatörténetben. A *Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet* című projektben résztvevő két csoporttag megkezdte a projekten

belüli kutatómunkát, és a projektben meghatározott ütemterv szerint leadta egy nagyobb terjedelmű (öt szerzői íves) kétszerős tanulmány kéziratát, amelyet a többi hasonló kézirattal együtt a projekten belül szervezett műhelykonferencián vitattak meg.

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* működését nagyban befolyásolta, hogy a tárgyév folyamán nyugdíjba vonult a csoportot vezető szenior kutató, aki a kozmológiatörténet és a 19-20. századi egyetemes és magyar filozófia- és tudománytörténet elismert kutatójaként oszlopos tagja volt az intézetnek. A tárgyév folyamán újrászerveződő kutatócsoport jelenleg doktorandusz és posztdoktori kutatókból tevődik össze, akik a modern filozófia- és eszmetörténet kutatásával foglalkoznak. Munkamódszerüket az elsődleges források széles körének használata, korszerű történetírói módszer alkalmazása és professzionális filológiai kompetenciák (pl. latin és történeti német nyelv) bevonása jellemzi. A kutatócsoport deklarált új célkitűzése, hogy – az intézet más csoportjaival együttműködve – a nemzetközi színvonalú modern filozófiatörténeti kutatás intézeti platformjaként szolgáljon, és hozzájáruljon a magyar filozófiatörténet nemzetközi kontextusba helyezéséhez. Az ágazati esztétika filozófia- és eszmetörténete terén a kutatócsoport munkatársa a szocialista realizmus és a szocialista modernizmus eszme- és építészettörténeti, valamint kultúr- és művészetfilozófiai vonatkozásait vizsgálta (lásd V. szakasz); a koramodern egyetemes filozófiatörténet terén a sztoicizmus recepciótörténete terén publikált kutatási eredményeket; a fenomenológiatörténet terén pedig szintetizáló jellegű kutatási teljesítmények megjelentetésére került sor, egyrészt az *A fenomenológia keletkezéstörténete mint filozófiai probléma* című monográfia (Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont), másrészt az Edmund Husserl korai filozófiáját bemutató tanulmány megjelentetésével az *Oxford Handbook of the History of Phenomenology* című kötetben (lásd V. szakasz).

A *Politika- és Morálfilozófiai Kutatócsoport* legfontosabb eredménye, hogy megjelent az *A History of the Hungarian Constitution: Law and Government in Central Europe* (International Library of Historical Studies), Tauris, London, 2019 című kötet, továbbá egy olasz nyelvű, sokszerzős *Italia e Ungheria, tra una guerra e l'altra (1921–1945)* című tanulmánykötet, az intézet és a kutatócsoport társszervezésében rendezett konferencia előadásai alapján. A csoport kutatói megtartották a *Hamlet in Wittenberg* című nemzetközi konferenciájukat és megkerestek egy angol nyelvű kiadót az anyag kiadására (még elbírálás alatt). A konzervativizmuskutatás keretében megjelent egy angol nyelvű, összehasonlító tanulmány Oakeshotról és MacIntyre-ről, valamint egy angol nyelvű tanulmány az európai konzervativizmus jövőjéről, egy lengyelországi tanácskozás folytatásaként, Brüsszelben. A természetjogkutatás keretében részt vettek a PPKE JÁK által szervezett *A Természetjog Napja* című rendezvényen, s előadást is tartottak, illetve a témakörben több publikációjuk is született. Az emberi méltóság filozófiai fogalmáról folyó kutatás keretében megszületett *A „szentség aurája” és az ember méltósága – Észrevételek Hans Joas szakralizációs téziséről* című dolgozat. A kutatócsoport társszervezésében lezajlott a hagyományos *Registers of Philosophy* (angol nyelvű, hazai) konferencia, ahol egy princetoni kolléga tartotta a keynote előadást. A kutatócsoport egyik tagja az EAUH 2018-as római konferenciáján szekciót szervezett és angol nyelvű előadást is tartott, illetve a kutatócsoport tagjai az MTA székházában rendezték meg a Szabad György emlékkonferenciát, melynek válogatott anyaga a Magyar Tudományban fog megjelenni.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* munkája a jelzett Lendület pályázat keretében zajlott. A kutatócsoport kutatói két monográfiát jelentettek meg: az egyik magyar nyelven elsőként nyújt átfogó és részletes bevezetést a logikai empirizmusba, vagy ahogy még olykor nevezik, a logikai pozitívizmusba, gazdag archívumi anyagra támaszkodva. Teszi

ezt olyan stílusban, hogy nem csak a szakmai, de a művelt laikus olvasóközönség is haszonnal forgathatja. A másik monográfia a megértő társadalomtudomány történetét egységes elméleti-filozófiai keretbe foglalva érvel amellett, hogy a társadalmi jelenségek vizsgálata azok természetéből adódóan sajátos módszereket igényel. Célja, hogy az empirikus társadalomkutatás gyakorlatát filozófiailag alapozza meg, a kortárs analitikus filozófia és a társadalomtudományos megértés elméleti hagyományainak ötvözése segítségével. A fontosabb eredmények között megemlíthető egy nemzetközi kooperációban született összeállítás a *Journal of Scottish Philosophy* c. folyóiratban Adam Smith gazdaságtani, politikai és filozófiai elméleteinek kortárs recepciójáról; egy tanulmány a *Journal for General Philosophy of Science* c. folyóiratban Newton fény- és Goethe színelméletének konfliktusában tárgyalja az aluldetermináltság kérdését, s képvisel újszerű álláspontot, a tudományos vita dinamikájának és az álláspontok rekonstruálhatóságának problémái tekintetében.

b) Tudomány és társadalom

A *Fizika Filozófiája Kutatócsoport* egyik tagja a Somló Bódog Kör szervezésében pódiumbeszélgetésen vett részt *Mit ér a tudós, ha magyar?* címmel. A kutatócsoport tagjai a kvantumelmélet filozófiáját népszerűsítő előadást tartottak a Károli Gáspár Református Egyetem bölcsészhallgatóinak.

A *Hermeneutika és Vallásfilozófia Kutatócsoport* egyik tagja előadást tartott a Magyar Tudomány Ünnepe-n, valamint egy másik tagja a Magyar tanárok Egyesületének József Attila-konferenciáján plenáris előadást tartott. A kutatócsoport mindhárom kutatója részt vesz a felsőoktatás munkájában, illetve a doktori képzésben.

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* által idén is megszervezésre került a PPKE BTK-án két alkalommal Filozófiai Teaház, melyek témái a *Miért mentsük meg a Földet?* (2018. november 30.), ill. *A filozófia célja* (2018. április 20.) voltak. A kutatócsoport tagjai a heurisztika területén végzett kutatásainak tanulásméleti vetületei kapcsolódnak a Múcsarnok *Rejtett történetek – az életreform-mozgalmak és a művészetek* c. kiállításának háttér kutatásaihoz és szakmai együttműködést jelentenek az ELTE PPK Neveléstudományi Intézet Történeti, Elméleti és Összehasonlító Pedagógiai Kutatócsoportjával, valamint a Neveléstudományi Doktori Iskolának a „fin de siècle” oktatásfilozófiai „rejtett történeteinek” feltárására irányuló kutatásaival. A kutatócsoport kutatói munkáikban többek között részletesen elemezték a feltétel nélküli alapjövedelem koncepciója mellett és ellen felhozott legerősebb megfontolásokat, meghívottként pedig előadásokat tartottak a BME Filozófia és Tudománytörténeti Tanszékén *Égető lelkiismereti szükséglet* címmel, a PPKE Bölcsészeti és Társadalomtudományi Tanszékén *A filozófia szolgálata* címmel és a BMGE Filozófia és Tudománytörténet Tanszékén *Direkt reliabilizmus* címmel.

A *Magyar Filozófiatörténet Kutatócsoport* tagjai az ismeretterjesztő tevékenység körében öt könyv- és lapszámbeutatót, illetve kiállítás-megnyitót tartottak a szélesebb közönségnek, illetve egyetemi hallgatóknak (Írók Boltja, Kossuth Klub, a péceli Rátkay Klub, a kolozsvári egyetemisták nyári szakmai tábora, Hatvani Galéria), és három előadást tartottak középiskolások számára. Tovább folytatódott az olvasótábori mozgalomban való részvétel (kéthetes középiskolás tábor szakmai programjának és a hozzá kapcsolódó szöveggyűjteménynek az összeállítása, részvétel a tábor szervezésében és vezetésében). A legnagyobb elérésű tudományos ismeretterjesztő esemény a szlovákiai magyar egyetemisták

gombaszögi táborában szervezett filozófiai kerekasztalon való részvétel volt, amelynek egészéről felvételt készített a szlovák közszolgálati televízió magyar adása. A nemzeti kulturális örökség megőrzéséhez a legtartósabban a szlovákiai Csetneken (Štítinik) elhelyezett Szontagh Gusztáv emléktábla járul hozzá, amely a szlovák lakosságú községben az egyetlen kétnyelvű felirat. A táblaállítást közvetlenül kapcsolódik a csoportban folyó kutatómunkához: az előző beszámolási évben láttak napvilágot a csoport tagjának szerkesztésében Szontaghnak közvetlenül Világos után írott, addig kéziratban maradt emlékiratai. (A táblaállításhoz csoport tagja ünnepi beszéddel, ismeretterjesztő cikkel és a tábla szövegének megfogalmazásával járultak hozzá.)

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* tagja előadással vett részt a Kutatók Éjszakája programban.

A *Politika- és Morálfilozófia Kutatócsoport* konferenciát szervezett Balatonfüreden *Polgári öntudat, városfejlesztés és önkormányzati modellek Magyarországon és Európában. A közepes és kisebb városok példája* címmel, a hazai kisvárosok problémáinak és eredményeinek összehasonlító bemutatására. A kutatócsoport egyik tagja a *Bioetika* című folyóirat főszerkesztője lett, továbbá beválasztották a Szent István Akadémia tagjai közé. A csoport kutatói a tömegkommunikáció elméleti kérdéseit tárgyalva részt vettek a *New Trends in Political Communication and Public Administration* című nemzetközi, interdiszciplináris kutatási projektben, mely a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem koordinációjában 2018 januárjától 2018 decemberéig zajlott. A kutatócsoport rendezvényei közül pedig az aktuális közpolitikai témákat érintő, a szakmán kívül is ismert *Társadalomfilozófiai vitakör* két kérdést járt körül idén: *Humanizálható-e a hatalom?* és *Populizmus és demokrácia* címmel.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* egyik prioritása a magyar eszme- és filozófiatörténet kutatása, és ezen keresztül a hozzájárulás a nemzeti kulturális örökség megőrzéséhez és feltáráshoz. Ennek keretében a kutatócsoport két hazai konferenciát szervezett a magyar filozófiatörténet szociologizáló aspektusainak feltárása érdekében, és egy szekciót egy, a Filozófiai Intézet és az ELTE kooperációjában megrendezésre került konferencián belül. A kutatócsoport egyik tagja a *Magyar Filozófiai Szemlében* megjelent tanulmányában Hauser Arnold pályakezdeményezésének filozófiai kontextusát térképezte fel.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi K+F kapcsolatai 2018-ban

Az intézet általános kutatói mobilitásának és nemzetközi kapcsolatainak a tárgyévben is jó fokmérője a kutatók élénk nemzetközi és hazai előadói tevékenysége. Az intézet kutatói a tárgyév során 49 idegen nyelvű előadást tartottak külföldön (az intézet kutatói átlaglétszámára vetítve fejenként átlagosan 1,7 előadás). Ehhez további 152 előadás társult Magyarországon magyar és idegen nyelveken, illetve határon túl magyar nyelven (az intézet kutatói átlaglétszámára vetítve fejenként átlagosan további 5,4 előadás).

A *Fizika Filozófiája Kutatócsoport* tagjai összesen 18 tudományos előadást tartottak különféle hazai valamint nemzetközi konferenciákon illetve tanszéki szemináriumokon az alábbi városokban: Budapest, Dubrovnik, Düsseldorf, Jeruzsálem, Hannover, Krakkó, London, Pittsburgh, Salzburg, Seattle, Utrecht). A *Szent István Szakkollégium* felkérésére *Tudományfilozófiai problémák a társadalomtudományokban* címmel, az *Angelusz Róbert Szakkollégium* felkérésére *A valószínűség interpretációi* címmel tartottak kurzust, valamint a *London School of Economics* Filozófia, Logika, és Tudományos Módszer Tanszékén *Einstein*

for Everyone címmel tudományfilozófiai kurzust. A kutatócsoport tagjai opponensként részt vettek PhD dolgozatok házi- ill. rendes védésén, valamint az intézet *Working Papers in Philosophy* c. kiadványának sajtó alá rendezésében. Tanulmányokat referáltak több nemzetközi folyóirat (*Studies in History and Philosophy of Modern Physics, Philosophy of Science*) számára. Együttműködésre léptek a jeruzsálemi Héber Egyetem *Sidney M. Edelstein Center for the History and Philosophy of Science, Technology and Medicine* kutatóintézettel, és megállapodtak egy évenkénti konferenciasorozatról.

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* tagjai számos külföldön megrendezett konferencián vettek részt meghívott előadóként, vagy pozitívan elbírált jelentkezés alapján. Együttműködtek a California State University, Fresno: Poly Center and Academy-vel, az MTA Számítógépes Társadalomtudomány témacsoportjával és a Computational Social Science–Research Center for Educational and Network Studies (CSS-RECENS) kutatócsoporttal. Tanácsadással segítették a *Budapest Semesters in Mathematics Education*, a *Johannes Kepler University Linz, STEM Education Centre*, valamint az *ÉlményMűhely Nemzetközi Mozgalom az Élményközpontú Matematika-oktatásért* munkáját. A kutatócsoport tagja részt vesz az ELTE BTK Logika Tanszékén működő *Kiválósági Kutatócsoport*ban az autonóm problémamegoldó rendszerek és a morális felelősség témájával. A kutatócsoport tagjai több szerkesztőség (*Digitális Bölcsészet, Research in Drama Education. The Journal of Applied Theatre and Performance, Image – Journal of Interdisciplinary Image Science*), az MTA Pedagógiai Bizottság Drámapedagógiai Albizottságának munkájában, valamint a Poly Center, California State University tanácsadó testületében vesznek részt, és Bolyai pályázatok és beszámolók bírálatával segítik az MTA munkáját. A kutatócsoport tagjai az intézetet, egyszersmind az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontot képviselve csatlakoztak az Innovációs és Technológiai Minisztérium kezdeményezésére létrejött Mesterséges Intelligencia Koalícióhoz, és a 2019-ben felállítandó hat munkacsoport közül négynek a munkájában terveznek részt venni (Adatipar és adatvagyon, Nemzetközi kapcsolatok, Oktatás és tudatosítás, Szabályozási és etikai keretek).

A *Magyar Filozófiatörténet Kutatócsoport* bilaterális projektje révén tovább mélyítette kapcsolatát a lengyel és litván tudományos műhelyekkel. E projektekhez számottevő kutatói mobilitás kapcsolódott, lévén hogy ez a bilaterális programok elsődleges célja. Egy szenior kutató az egész beszámolási évben vendégkutató volt az *MWK-FELLOWS COFUND-Fellowship* keretében (Max-Weber-Kolleg für kultur- und sozialwissenschaftliche Studien der Universität Erfurt). A csoport tagjai részt vettek az intézet *Working Papers* című kiadványának sajtó alá rendezésében, valamint a *Kellék* és a *Magyar Filozófiai Szemle* című szakfolyóiratok szerkesztésében.

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* a Szlovák Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetével tartott fenn bilaterális kapcsolatot a tárgyévben, amelynek keretében a szlovák partner szervezésében műhelykonferenciára került sor a kelet-közép-európai fenomenológiáról *Phenomenology and We: The Traces of Husserl's Phenomenology in Our Countries* címmel (2018. október 25.), amelyen előadások mellett egy kerekasztalbeszélgetés is foglalkozott a fenomenológiai filozófia regionális történetével és jelenével.

A *Politika- és Morálfilozófia Kutatócsoport* legfontosabb partnere ebben az évben a University College London, School of Slavonic and East European Studies (SSEES) volt. Ugyancsak nagy jelentőségű, hogy két nemzetközi konferenciára is sikerült élvonalbeli egyetemek professzorait megnyerni (Harvard, Princeton, Leyden). Az olasz-magyar bölcsészettudományos együttműködés kimagasló példája egy tudományközi konferencia- és

könyvsorozat szervezése és szerkesztése. Ennek keretében a második kötet jött ki a kutatócsoport tagjának társszerkesztésében, a BTK társkiadásában. A kutatócsoport több tagja rendes állásban tanít egyetemen, közülük az egyik egyetemi tanár, a másik idén vált egyetemi tanárrá (mindketten tanítanak doktori iskolában is). A kutatócsoport a balatonfüredi konferencia szervezésében együttműködött a Debreceni Egyetemmel, a Budapesti Műszaki Egyetemmel és a Magyar Urbanisztikai Társasággal.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* nemzetközileg kiemelt rendezvénye a 45th *International Hume Society Conference* volt (100 résztvevővel), valamint a kutatócsoport Peter Millicannel (Oxford) közösen szervezi a *Recasting the Treatise* c. projektet. A kutatócsoport tagja részt vett továbbá Christian Damböck FWF-projektjében, amely Carnap levelezésének kiadására irányult.

IV. A 2018-ban elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az *Ismeretelmélet Kutatócsoport* egyik tagja Bolyai ösztöndíjat nyert el, a kutatócsoport más tagjának a nemzetközi konferenciákon való részvételt pedig részben az MTA támogatta.

A *Hermeneutika és Vallásfilozófia Kutatócsoport* elnyerte a Tempus Közalapítvány Campus Mundi tanulmányút pályázatát, amellyel a heidelbergi egyetemi archívumban kutatott.

A *Modern Filozófiatörténet Kutatócsoport* által vezetett *Magyar Filozófiai Archívum* projekt az MTA Infrastrukturális pályázata (INFRA) keretében 5 millió Ft támogatást nyert el a projekt pilot szakaszaiban (2015-2017) felhalmozott eredmények konszolidálására és egységes rendszerben történő megjelenítésére.

A *Politika- és Morálfilozófia Kutatócsoport* a PPKE BTK-tól nyert el 180 ezer forintos támogatást egy heidelbergi konferencián való részvételre. Ugyancsak a PPKE segítette az említett londoni együttműködésben születő, történeti alkotmányos kötet idegennyelvű megjelenítését, a magyar anyanyelvű szerzők nyelvi lektorálását biztosítva.

A *Tudománytörténet és Tudományfilozófia Kutatócsoport* egyik kutatója elnyerte a MTA Prémium Posztdoktori Pályázatát (22 M HUF értékben). A kutatás kiinduló problémája, hogy az analitikus filozófia történetében kanonizált Rudolf Carnappal szemben a kontinensen inkább Otto Neurath volt az, aki a tudományfilozófiai problémák feldolgozásának irányt szabott. A kutatás Neurath befolyását feltérképezve helyezi az általa előtérbe helyezett problémákat a tudományfilozófia 20. századi történetébe. A kutatócsoport másik kutatója pedig az MMA Művészeti Pályázatában részesült.

V. A 2018-ban megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Frenyó Zoltán: *Szent Ágoston és az augusztinizmus*. Budapest: MTA BTK – Szent István Társulat (2018). <http://real.mtak.hu/89170/>
2. Gábor Hofer-Szabó – Péter Vecsernyés: *Quantum Theory and Local Causality*, Dordrecht: Springer (2018). <https://doi.org/10.1007/978-3-319-73933-5>
3. Hévízi Ottó: *A Liget, a Sétány, a Csarnok és a Kert. A filozófia színterei*. Budapest: MTA BTK-Kalligram Kiadó (2018).

4. Hörcher, Ferenc (szerk.) – Thomas, Lorman (szerk.): *A History of the Hungarian Constitution: Law, Government and Political Culture in Central Europe*. New York / London: I. B. Tauris (2018). <http://real.mtak.hu/85567/>
5. Jász, Borbála: Mental Map of the City: Elements of Visual Argumentation and Creativity in Modern City Planning. *Creativity Studies* 11 : 2, 92–97 (2018). <https://doi.org/10.3846/cs.2018.6901>
6. Kondor, Zsuzsanna: Representation and Extension in Consciousness Studies. *Avant. The Journal of the Philosophical-Interdisciplinary Vanguard* 8: 1, 209–227 (2018). <https://doi.org/10.26913%2F80102017.0101.0013>
7. Kovács Gábor: *Két part között mindörökké?* Budapest: Liget Műhely Alapítvány (2018). <http://real.mtak.hu/89160/>
8. Márton Gömöri – László E. Szabó, On the Persistence of the Electromagnetic Field. *Journal for General Philosophy of Science* 49:102, 1–19 (2018). <http://philsci-archive.pitt.edu/12785>
9. Mester, Béla: Cities as Centres of Creativity in the East-Central European Nation Building. *Creativity Studies*, 11:1, 129–141 (2018). <http://real.mtak.hu/id/eprint/85543>
10. Ruspanti, Roberto (szerk.) – Turgonyi, Zoltán (szerk.): *Tra una guerra e l'altra: Incroci fra Italia e Ungheria: storia, letteratura, cultura, mondo delle idee (1921-1945)*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont / Róma: Centro Interuniversitario di Studi Ungheresi e sull'Europa Centro-Orientale (CISUECO) (2018)
11. Tözsér János: *Az igazság pillanatai: Esszé a filozófiai megismerés sikertelenségéről*. Budapest: Kalligram (2018).
12. Tuboly Ádám, *Egység és tolerancia: A logikai empirizmus tudományos világfelfogása*, Budapest: MTA BTK Filozófiai Intézet, 2018.
13. Varga, Peter Andras 2018. Husserl's early period: Juvenilia and the Logical Investigations. In Dan Zahavi (szerk.): *The Oxford Handbook of the History of Phenomenology*. Oxford, Oxford University Press. 107–134 (2018). <http://real.mtak.hu/79470/>
14. Zemplén Gábor: Theory Containment in Controversies. *Journal for General Philosophy of Science* 49: 4, 533-549 (2018). <http://real.mtak.hu/87043/>